

Tēze. Par tiesībām lietot privāto ezeru ūdeņus.

**Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Senāta
2005.gada 10.augusta**

SPRIEDUMS

lietā Nr. SKC – 429

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts šāda sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētājs senators Z.Gencs,
 senatore R.Zaķe,
 senatore R.Saulīte,

piedaloties zvērinātam advokātam I.Krastiņai,

2005.gada 10.augustā izskatīja atklātā tiesas sēdē prasītājas L.A. kasācijas sūdzību par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2005.gada 10.marta spriedumu L.A. prasībā pret Pušas pagasta padomi, J.K. un VZD Latgales reģionālo nodaļu par darījuma atzīšanu par spēkā neesošu, zemesgrāmatu ieraksta dzēšanu daļā un īpašuma tiesību atzīšanu uz zemi.

Noklausījies senatora R.Saulītes ziņojumu, prasītājas pārstāvja zvērināta advokāta I.Krastiņas paskaidrojumu un atbildētāja pilnvarotā pārstāvja paskaidrojumus, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts

k o n s t a t ē j a

L.A. cēlusi tiesā prasību, norādot, ka ar VZD Dienvidlatgales reģionālās nodaļas 2003.gada 2.oktobra lēmumu viņai atjaunotas īpašuma tiesības uz mantojamo zemi 8,7 ha platībā ar nosaukumu "[..]" Krāslavas rajona Kastuļinas pagastā, kas robežojas ar Rēzeknes rajonu.

Norādījusi, ka viņas tēva J.B. īpašums atrodas Ižoru ezera krastā un 1,3 ha platībā zeme robežojas ar ezeru.

Norādot uz to, ka prasītājas tēvs kopā ar citiem zemes kaimiņiem lietojuši šo ezeru un pamatojoties uz Civillikuma 1108.pantu, kas nosaka, ka, kā stāvošie ūdeņi, tā tekošie privātie ūdeņi, kas atrodas viena zemes īpašnieka robežās, pieder viņam ar

tiesību lietot tos vienam pašam un pēc sava ieskata, bet ūdeņi, kas stiepjas cauri vai piekļaujas dažādu īpašnieku zemes gabaliem, ir viņu kopīpašums, un katram no viņiem ir tiesības lietot to ūdeņu daļu, kura stiepjas cauri vai piekļaujas viņa zemei, L.A. 2003.gada 13.oktobrī iesniegusi Pušas pagasta padomei lūgumu piešķirt viņai tiesības lietot 1,3 ha platībā Ižoru ezera daļu, kura pieguļ viņas piederošai zemei.

Ar Pušas pagasta padomes 2003.gada 31.oktobra lēmumu viņas lūgums ticis noraidīts, pamatojoties uz to, ka ar 2001 .gada 7.marta lēmumu Ižoru ezera daļa, kas robežojas ar viņas zemi, piešķirta pastāvīgā lietošanā J.K..

Prasītāja uzskata šādu lēmumu par nepamatotu, jo J.K. nepieder zemes īpašumi minētā ezera krastā un viņš bez likumīga pamata 2002.gada 6.martā noslēdzis ezera 5.4ha platībā pirkuma līgumu ar Latvijas Hipotēku un zemes banku, līdz ar to arī nepamatoti tikušas koroborētas īpašuma tiesības zemesgrāmatās.

Pēc prasītājas viedokļa šie darījumi atzīstami par nelikumīgiem, jo visa 5.4 ha zemes atrodas zem ūdeņiem un likumi neparedz pārdot ezerus. Pārdodot ezeru vienai fiziskai personai, kurai nepieder zeme ap ezeru, zemju īpašniekiem ir liegta iespēja lietot ezeru kā kopīpašumu.

Pamatojoties uz Civillikuma 1108., 910., 1102.,1592.,1403. un 1414. pantu un likumu "Par zemes lietošanu un ierīcību ", lūdz:

1) atcelt Pušas pagasta 2003.gada 31.oktobra lēmumu par 5,4 ha Ižoru ezera zemes piešķiršanu patstāvīgā lietošanā J.K.;

2) atzīt par spēkā neesošu 2002.gada 6.marta pirkuma līgumu noslēgtu starp Latvijas Hipotēku un zemes banku par ezera zemes pārdošanu J.K.;

3) atzīt prasītājai lietošanas tiesības 1,3 ha platībā uz Ižoru ezera ūdeni, kas robežojas ar viņai piederošo "Avotiņu" zemi;

4) dzēst zemesgrāmatu ierakstu par J.K. īpašuma tiesībām daļā par 1,3 ha zemes.

Prasītāja iesniegusi papildinājumus pie prasības pieteikuma, lūdzot atzīt viņai īpašuma tiesības uz 1,3 ha no Ižoru ezera zemes, kura robežojas ar viņai piederošo "Avotiņu " zemi tādās robežās, kādas izrādīsies dabā pēc uzmērīšanas, un atcelt VZD Latgales reģionālās nodaļas 2002.gada 7.janvāra lēmumu daļā par 1,3 ha Ižoru ezera zemes piešķiršanu J.K. īpašumā par samaksu Pušas pagasta „[..]”, Rēzeknes rajonā.

Ar Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2004.gada 29.jūlija spriedumu prasība noraidīta.

Izskatījusi lietu pēc prasītājas iesniegtās apelācijas sūdzības Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta ar 2005.gada 10.marta spriedumu prasību noraidījusi.

Tiesa konstatējusi, ka nekustamais īpašums viensēta Nr.15, 15 a Daugavpils apriņķa, Kapiņu pagasta, [...] sādžā 13,50 ha kopplatībā, pēc tagadējā administratīvā iedalījuma Kastuļinas pagastā, Krāslavas rajonā, piederējusi līdzīgās daļās J.B. un A.B..

Ar VZD Dienvidlatgales reģionālās nodaļas 2003.gada 2.oktobra lēmumu L.A. atjaunotas īpašuma tiesības uz viņai pienākošos mantojamās zemes daļu 3,375 ha platībā, papildus piešķirot īpašumā par samaksu [...] sādžā 5,325 ha zemes ar kopējo nosaukumu "[..]". Pamatojoties uz šo lēmumu un 2003.gada 21.novembra līgumu ar Latvijas Hipotēku un zemes banku par zemes izpirkšanu, 2003 .gada 8.decembrī L.A. tika nostiprinātas īpašuma tiesības zemesgrāmatā uz 8,7 ha zemes "[..]" Kastuļinas pagastā, Krāslavas rajonā.

J.K. ar Rēzeknes rajona Pušas pagasta padomes 2001.gada 7.marta lēmumu tika piešķirti patstāvīgā lietošanā 5,4 ha Ižoru ezera daļas, kas piekļaujas Krāslavas rajona Kapiņu pagastā piešķirtajam zemes gabalam un ar VZD Latgales reģionālās nodaļas 2002.gada 7.janvāra lēmumu šī zemes platība viņam piešķirta īpašumā par samaksu. Pamatojoties uz šo lēmumu un 2002.gada 6.marta līgumu ar Latvijas Hipotēku un zemes banku par zemes izpirkšanu, 2003.gada 25.jūlijā J.K. nostiprinātas īpašuma tiesības uz 5,4 ha zemes ar nosaukumu "[..]", Pušas pagastā, Rēzeknes rajonā.

Noraidot L.A. prasību par īpašuma tiesību atzīšanu uz 1,3 ha Ižoru ezera, tiesa atzinusi, ka prasītājas iesniegtā plānu eksplikācija par mantojamo zemi nepierāda īpašuma tiesības bijušajiem zemes īpašniekiem, jo no šiem ierakstiem nevar izdarīt secinājumu, ka J.B. un A.B. būtu piederējuši 1,3 ha Ižoru ezera un šāda ieraksta nav arī zemesgrāmatās, līdz ar to īpašuma tiesību atzīšanai uz šo platību prasītājai nav tiesiska pamata.

Tiesa norādījusi, ka L.A. pieteikumu par 1,3 ha Ižoru ezera piešķiršanu lietošanā Pušas pagasta padomē iesniegusi 2003.gada 13.oktobrī, t.i., pēc tam, kad J.K. 2003.gada 25.jūlijā īpašuma tiesības tika nostiprinātas zemesgrāmatā. Lietā nav pierādījumu tam, ka L.A. šo zemi pieprasījusi pirms J.K. iesnieguma izskatīšanas.

Pamatojoties uz likuma "Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos" 2.panta 1.daļas a) un b) punktu, kas nosaka, ka fizisko personu pieprasījumi par zemes piešķiršanu lietošanā, kas iesniegti pēc 1997.gada 9.septembra tiek izskatīti tikai tad, ja

šīm personām zemes lietošanas tiesības pāriet no citām fiziskajām personām un ja tiek pieprasīta brīvā, valstij piekrītošā zeme, tiesa atzinusi, ka neviens no šiem likumā noteiktajiem gadījumiem nav attiecināms uz prasītāju, jo uz L.A. zemes pieprasījuma iesniegšanas brīdī īpašuma tiesības uz strīdus gabalu bija nostiprinātas zemesgrāmatā J.K., un pamatoti Pušas pagasta padome, atsaucoties uz šo likumu, atteikusi apmierināt prasītājas pieprasījumu.

Par nepamatotu tiesa atzinusi prasītājas pārstāves atsaukšanos uz to, ka Ižoru ezers neatrodas Pušas pagastā, bet gan Kastuļinas pagastā un Pušas pagasta padome nebija tiesīga ezera zemi piešķirt J.K.. Norādījusi, ka šis apgalvojums neatbilst VZD Dienvidlatgales reģionālās nodaļas informācijai un Pušas pagasta pārstāvja paskaidrojumiem, ka Ižoru ezers atrodas Pušas pagastā, ko arī apliecina tas fakts, ka par zemes piešķiršanu L.A. ir izlēmusi VZD Dienvidlatgales reģionālā nodaļa, bet J.K. VZD Latgales reģionālā nodaļa, līdz ar to, par Ižoru ezera zemes piešķiršanu L.A. pieprasījums bija jāiesniedz Pušas pagasta padomē, kas arī bija tiesīga šo jautājumu izlemt.

Atzinusi, ka nav pamatota prasītājas atsaukšanās uz Civillikuma 1108.pantu uzskatot, ka tas dod tiesības prasītājai uz 1,3 ha Ižora ezera nodošanu viņai īpašumā, jo īpašuma tiesības uz zemi atjaunojamas saskaņā ar speciāliem zemes reformas likumiem un īpašuma tiesību atjaunošanai prasītājai uz šo platību, kā jau iepriekš norādīts, nav tiesiska pamata.

Kasācijas sūdzību par tiesas spriedumu iesniegusi prasītāja.

Sūdzības iesniedzēja uzskata, ka tiesa taisot spriedumu, nepamatoti piemērojusi likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos” 2.panta pirmās daļas a) un b) punktus, jo zemes reformas likumdošana neregulē darījumus ar ezeriem. Norāda, ka vajadzēja piemērot Civillikuma 1108., 910., 1102., 1592., 1403., 1414.pantu, kuri regulē lietu tiesības un īpašuma tiesības, kā arī speciālā likuma „Par zemes privatizāciju lauku apvidos” 12.pantu un likuma „Par zemes lietošanu un zemes ierīcību” 22., 23. un 25.pantu, kas nosaka kārtību, kādā jāizskata lietas par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu un piešķiršanu, ja zeme atrodas divu vai vairāku pagastu un rajonu robežās.

Nepamatoti tiesa spriedumā norādījusi, ka ar Rēzeknes rajona Pušas pagasta padomes 07.03.2001. lēmumu J.K. piešķirta patstāvīgā lietošanā 5.4ha Ižora ezera daļa, kas piekļaujas Krāslavas rajona Kapiņu pagastā viņam piederošajam zemes gabalam un kura viņam ar VZD Latgales reģionālās nodaļas 07.01.2002. lēmumu piešķirta īpašumā par samaksu. Izdarot tādu secinājumu, tiesa nav vērtējusi lietā esošo VZD

Dienvidlatgales reģionālās nodaļas 27.05.2004. izziņu, no kuras redzams, ka J.K. Krāslavas rajona, Kastuļinas pagastā iedalīti un noformēti īpašumā 14.8ha Koškina ezera zemes un 2.1ha pie šī ezera J.K. iegādājies darījuma rezultātā. Šī zeme gan atrodas Kastuļinas pagastā, bet tālu no Ižora ezera un Ižora ezers nepieklaujas J.K. piederošajiem zemes gabaliem ne Pušas, ne Kastuļinas pagastos.

Norāda, ka 1991.gada augustā iesniegusi pieteikumu par mantojamās zemes atgūšanu, presumējot arī ezera daļu, kas robežojas ar zemi, 1996.gadā 15.maijā iesniegusi papildus pieteikumu, līdz ar to, tiesa nepamatoti norādījusi, ka viņa iesniegumu par zemes īpašuma atgūšanu iesniegusi tikai 2003.gada 13.oktobrī.

Pēc kasatores viedokļa tiesa nepamatoti atsaukusies uz likuma „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos” 1. 2.pantu un 2.panta otro daļu, jo tas nav attiecināms uz mantojamām zemēm, bet gan uz brīvajām, valstij piekrītošām zemēm, norādot, ka šis ezers nav bijis reģistrēts kā valstij piederošs publisks ezers.

Uzskata, ka tiesa nepamatoti atteikusies piemērot Civillikuma 1108.panta noteikumus, motivējot ar to, ka zemju piešķiršana regulēta speciālos likumos, jo speciālajos zemes reformas realizēšanas likumos nav regulēta kopīpašuma tiesību atjaunošana uz privātajiem ezeriem.

Kasatore uzskata, ka Pušas pagasta padomei un VZD Latgales reģionālajai nodaļai nebija likumīga pamata pārdot privātā ezera daļu vienai fiziskai personai, kurai nepieder zeme ap ezeru, tādejādi liedzot zemju īpašniekiem lietot ezeru, kā kopīpašumu.

Iepazinies ar lietas materiāliem un kasācijas sūdzības motīviem, Senāts atzīst, ka tiesas spriedums atceļams.

Tiesa, izšķirot strīdu, nepareizi piemērojusi materiālo tiesību normas.

Prasība tiesā celta pamatojoties uz Civillikuma 1108.pantu, saskaņā ar kuru kā stāvošie, tā tekošie privātie ūdeņi, kas pieklaujas dažādu īpašnieku zemes gabaliem, ir viņu kopīpašums, un katram no viņiem ir tiesība lietot to ūdeņa daļu, kura pieklaujas viņa zemei.

Uz minēto Civillikuma pantu celtās prasības priekšmets ir uz likumu (CL 1198.pants) pamatoto ūdeņu lietošanas tiesību atzīšana un šo tiesību aizskāruma novēršana, kas pamatots ar to, ka, nododot atbildētājam īpašumā par maksu zemi, kas atrodas zem ezera ūdeņiem, prasītājam ir liegta iespēja izlietot likumā noteiktās tiesības.

Tiesa šādā aspektā lietu vispār nav skatījusi, kļūdaini uzskatot, ka strīds starp pusēm izveidojies par īpašuma tiesībām uz zemi, kas risināms saskaņā ar zemes

reformas likumiem.

Nepareizi piemērojot likumu, tiesa bez pamata atsaukusies uz apstākļiem, kuriem nav nozīmes Civillikuma 1108.panta piemērošanai, bet kas bijuši pamats prasības noraidīšanai.

Tā, atzīstot, ka nav pierādītas bijušo zemes īpašnieku īpašuma tiesības uz Ižoru ezeru, tiesa nav ņēmusi vērā, ka Civillikuma 1108.pants, kas nosaka zemes īpašniekiem tiesības uz viņu īpašumam piegulošo ezeru daļu, bija spēkā arī uz 1940.gadu, kas liecina par to, ka ezera ūdeņi bija zemes īpašnieku īpašums uz likuma pamata un tādēļ neprasa sevišķus pierādījumus.

Īpašuma tiesību atjaunošana uz zemi ezera krastā, uz likuma pamata rada zemes īpašuma tiesību ieguvējam tiesības uz piegulošajiem ūdeņiem, ja vien nav pierādīts, ka šie ūdeņi bija izņemti no zemes īpašnieku valdījuma.

Uz to ir norādīts jau pirmskara laika publikācijās attiecībā uz Civillikuma 1108.panta piemērošanu, ka „ūdeņi, kas piekļaujas zemes apgabalam, pēc paša likuma skaitās par piekrastu īpašnieku īpašumu. Tādēļ, lai atzītu, ka tādi ūdeņi, šo zemes gabalu pārdodot, nav pārgājuši tā ieguvēja īpašumā, nepietiek ar to vien, ka pirkuma līgumā nav minēts sevišķs noteikums par ūdeņu ieskaitīšanu pirkumā, bet gluži otrādi jāpierāda, ka ūdeņi no pirkuma sevišķi bija izņemti” (Civillikumi ar paskaidrojumiem. Lietu tiesības, sastādījuši F.Konradi un A.Valters, Rīga, 1935., 231.lpp.).

Senāts atzīst, ka šis skaidrojums attiecināms ne tikai uz pirkumu, bet jebkāda veida zemes īpašuma atsavināšanu, tajā skaitā, nacionalizāciju. Arī patreiz spēkā esošais Civillikuma 1108.pants tiesību rašanos saista tikai ar faktu, ka personas īpašumā ir zeme, kam piekļaujas ezers.

Līdz ar to nepamatots ir tiesas viedoklis, ka prasītājam nevar atzīt īpašuma tiesības tādēļ, ka īpašuma tiesības uz zemi, kas atrodas zem ezera ir nostiprinātas atbildētājam J.K..

L.A. celtajā prasībā apstrīdēta arī šīs zemes privatizācijas likumība attiecībā uz to daļu, kas liedz viņai realizēt likumā noteiktās tiesības.

Atzīstot, ka strīds starp pusēm risināms saskaņā ar likumiem, kuri regulē zemes reformu, tiesa prasību šajā daļā vispār nav skatījusi.

Tiesas viedoklis, ka Civillikuma 1108.pants nav piemērojams un strīds starp pusēm risināms saskaņā ar zemes reformas likumiem, ne ar ko nav argumentēts.

Līdz ar to tiesas spriedums atceļams.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Latvijas Republikas

Augstākās tiesas Senāts

n o s p r i e d a

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2005.gada 10.marta spriedumu atcelt un lietu nodot atkārtotai izskatīšanai apelācijas kārtībā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs senators

Z.Gencs

Senatore

R.Zaķe

Senatore

R.Saulīte